

جمع یاران زیر درخت هزار ساله

عده‌ای از جمارانی‌ها معنی نام این محله را جمع یاران و عده‌ای دیگر، آن را برگرفته از جمر به معنی سنگ بزرگ می‌دانند. این حال رافعی قزوینی در کتاب «التدوین فی اخبار» در مورد ورود یاران پیامبر به ناحیه ری از جایی به اسم جاموران نام می‌برد: «یکی از لشکریان مسلمان در آبادی جاموران ساکن شد. اینجا هم در طرف شمال شهر ری قرار گرفته بود و طریق ارتباطی ری به مناطق شمالی و کوهستان از اینجا بود.» دومین نشست «محله من» مرکز تهران پژوهی همشهری با حضور علیرضا زمانی، تهران پژوه، عباس عرفاتی و محمد تیموری، از معتمدین محله جماران، برگزار شد.

علیرضا زمانی
تهران پژوه

محمد تیموری
معتمد محله

عباس عرفاتی
معتمد محله

ناظران خاموش تاریخ محله

■ چنار قدیمی

■ نشانی: کوچه مسجد جامع جماران

هر کدام عمری در حدود هزار سال دارند. همچنین درخت نارون بزرگی در جماران وجود داشت که قدمت آن هم بیش از ۸۰۰ سال تخمین زده می‌شد و در کنار تکیه جماران قرار داشت، اما متأسفانه در سال‌های اخیر این درخت از بین رفت و به دلیل خطر سقوط، تنه آن توسط شهرداری برداشته شد.

جماران از گذشته‌های دور جزو مناطق خوش آب‌وهوا و سرسبز تهران محسوب می‌شد. به دلیل شرایط آب‌وهوایی مطلوب درختان سر به فلک کشیده و زمین‌های زیر کشت رفته بسیاری داشت. علیرضا زمانی، پژوهشگر تهران قدیم، درباره قدمت محله جماران می‌گوید: «قدمت محله را می‌توان از عمر درخت چنار کهنسال و تنومندی که روبه‌روی مسجد جامع جماران هست حدس زد؛ این درخت چنار بیش از هزار سال دارد. در کوچه‌ای که از مسجد جامع منشعب می‌شود، درخت چنار قدیمی دیگری هم هست که نشان می‌دهد جماران یکی از محله‌های قدیمی شمیران است.» جماران از جمله محله‌ها و روستاهایی است که دارای آب‌وهوای بسیار خوب برای باغداری و کشاورزی بوده است. وجود درختان تنومند و کهنسال در این منطقه نشان از قدمت بسیار زیاد آبادی و منطقه جماران دارد که از این میان ۳ اصله درخت بسیار تنومند هم‌کنون در جماران وجود دارد که به نوعی می‌توان آن را از نشانه‌های تاریخی جماران به حساب آورد. درخت‌های چنار بالا و پایین مسجد جامع جماران

مأموریت ویژه پسر هادر جوزستان

■ جوزستان
■ موقعیت: محدوده خیابان نیاوران

آیت‌الله حسین علی‌مدرسی

جوزستان جماران بخش مهمی از اراضی محله جماران را در بر می‌گرفت؛ محدوده‌ای سرسبز با خاکی حاصلخیز که بیشتر اراضی کشاورزی جماران را شامل می‌شد.

این اراضی درختان بی‌شماری داشت که در پایین ده قرار داشت. در دوران پهلوی خیابان نیاوران محدوده جوزستان را به دو نیمه تقسیم کرد و ساخت‌وسازهای بی‌دری می‌گرفت. کشاورزی آن را از بین برد. عباس عرفاتی، از ساکنان قدیمی محله جماران، خاطراتی شنیدنی از جوزستان جماران دارد. او این محدوده را بسیار دلنشین و خوش آب‌وهوا معرفی می‌کند: «جوزستان منطقه گردشگری تهران بود. به خصوص در روزهای گرم سال تهرانی‌ها به این منطقه می‌آمدند. وجود قنات جوزستان که قناتی پر آب و غنی بود و خوشبختانه همچنان زنده است، دلیل اصلی این طراوت و سرسبزی بود.

یادم می‌آید روزهای تعطیل خانواده‌ها در جوزستان دور هم جمع می‌شدند و بساط چای، قلیان و کباب به راه بود. صدای بازی بچه‌ها فضا را پر می‌کرد و شور زندگی جریان داشت. با این همه، همیشه افرادی بودند که در حالتی لایعقل، آرامش را برهم می‌زدند. اغلب این افراد از نوچه‌های رژیم بودند که برای خوشگذرانی به جوزستان جماران می‌آمدند.

یک‌بار آیت‌الله جمارانی، از روحانیون بزرگ جماران، من و تعدادی از بچه‌ها را دور هم جمع کرد و مأموریتی را به ما سپرد. قصه از این قرار بود که مردان خوشگذران شیشه‌های نوشیدنی‌شان را در مسیر آب قنات قرار می‌دادند. در مسیر آب سنگ می‌چینند تا آب پشت آن جمع شود و بعد شیشه‌های نوشیدنی را برای خنک ماندن درون آن می‌گذاشتند. امام جمارانی ما را مأمور کرده بود در مسیر آب قنات بدویم و با چوب بلند همه این سنگ‌چین‌ها را خراب کنیم. با خراب کردن هر سنگ‌چین، آب پرفشار شیشه‌ها را می‌برد و در مسیر خرد می‌شدند. واقعیت این است که از همان کودکی به حفظ امنیت و آرامش جماران حساس بودیم.»

خاک حاصلخیز جماران

■ شغل دامداری و کشاورزی

■ موقعیت: ارتفاعات شمالی جماران و زمین‌های اطراف روستا

جماران زمین‌های حاصلخیز خوبی داشت. برای همین انواع محصولات کشاورزی از غلات و صیفی در آن عمل می‌آمد. درختان میوه هم زیاد داشت. در اکثر باغ‌های ده جماران درختان میوه دیده می‌شد. همین برکت زمین و پر محصولی باعث شده بود اکثر اعیان و شخصیت‌های سیاسی آن زمان در جماران باغ و ملک داشته باشند. عباس عرفاتی، پیرمرد قدیمی محله جماران، خاطرات آن روزها را اینگونه مرور می‌کند: «از ده جماران که خارج می‌شدیم

دور تادور زمین‌های کشاورزی اهالی بود. قنات‌های پر آب و موقعیت جغرافیایی روستا که در کوهپایه قرار داشت باعث شده بود آب‌وهوای مناسبی برای کشت فراهم شود. به، گردو، ازگیل و گندم در این روستا زیاد بود. باغی وقفی هم بود که بهیست نام داشت چون درختان «به» زیادی آنجا رشد کرده بود. این باغ الان به وزارت خارجه تعلق دارد. حاج اسدالله عرفاتی از باغبانان و مراقبان این باغ بود.»

محمد تیموری نیز، از دیگر معتمدین محله، از گندم معروف جماران نام می‌برد: «خاک جماران برای زراعت گندم بسیار حاصلخیز بود. نوعی گندم خاص به نام گندم شعله داشتیم که بسیار درشت بود

و نانی به نام نان «دو نم» با آن می‌پختند.» برادران ضرغام‌فر در جماران زمین‌های زیادی داشتند؛ این برادران نخستین افرادی بودند که کشاورزی مدرن را به شمیران آوردند. «نزدیکی جماران به ارتفاعات البرز شرایط را برای نگهداری دام مهیا کرده بود. اکثر خانواده‌های جمارانی در کنار کشاورزی دامداری نیز می‌کردند. دامداران بزرگ جمارانی بیش از ۵ هزار گوسفند را برای چرا به مراتع کوهستانی می‌بردند و با سرد شدن هوا به روستا برمی‌گشتند. محصولات لبنی خوبی هم تولید می‌شد. به گفته تیموری فصل برداشت محصول که می‌شد همه به یکدیگر کمک می‌کردند تا محصول کسی روی زمین نماند.

دهه‌های ۴۰ و ۵۰ برای جمارانی‌ها چندان خوشایند نبود چون به‌نوعی بارونق ساخت‌وساز و ارزشمند شدن زمین‌های این محدوده دیگر کشاورزی از رونق افتاد. از طرفی، در دوره پهلوی برای توسعه جنگلداری در ارتفاعات تهران به اهالی اعلام کردند دیگر دام را به ارتفاعات نبرند. با این دستور عملاً دامداری در روستا از بین می‌رفت. بهانه‌شان این بود که گوسفندان گیاهان کوهی را از بین خواهند برد. یکی از بزرگان روستا در جواب این حرف‌شان گفت: «بنده‌های خدا تا بوده و یادمان هست چرا گوسفندان برای تقویت گیاهان کوهی مفید بوده، چون با سم‌هایشان زمین را شخم می‌زدند، با اجابت مزاجشان کود تولید می‌کنند و از طرفی در فصل گرده‌افشانی تخم گیاه به پشم‌شان می‌چسبند و جابه‌جا می‌شود.»

